

Hazai deviza

Új hitelkonstrukció

A devizaműveletek végzésére felhatalmazott pénzüntézetek — a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelkezése alapján — lehetőséget kaptak arra, hogy bel-
földi jogi személyeknek, gazdasági társaságoknak és magánvállalkozóknak is konvertibilis valutában devizahitelt nyújtsanak. Ezeket a kölcsönöket elsősorban az exportcikk gyártásának fejlesztésére, importhelyettesítésre, taktikai célú vásárlásokra, exporthoz kapcsolódó kereskedelmi tevékenységre, külföldi gazdasági vállalkozás finanszírozására nyújthatják a bankok.

A hitelnyújtást megelőzően azonban az érintett pénzüntézeteknek ki kell kérniük a Magyar Nemzeti Bank devizahatósági engedélyét. Lehetőség van arra, hogy az MNB devizahitel igénybevételére keretengedélyt adjon ki, így a hitelzéssel kapcsolatos admi-

nisztráció némileg csökkenthető.

A devizahitelek nyújtására az érintett pénzüntézetek saját forrásait vehetik igénybe, vagyis a náluk elhelyezett devizabetéteket, a devizában vezetett számlák egyenlegét, vagy esetleges alaptőke-részesedést. Ezek a források azonban nem használhatók fel teljes egészében hitelnyújtásra. Az MNB előírásai szerint 15 százalékos mértékben kötelező tartalékot kell képezni.

A devizahitelt a pénzüntézetek saját kockázatukra nyújtják, a feltételekben a hitelfeltevővel szabadon állapodhatnak meg.

A rendelkezés része a devizaműveleteknél megkezdődött decentralizálásnak. E téren azonban viszonylag lassú az előrehaladás. Az új jogszabály is csupán a korlátok minimális oldását jelenti.

Kevesebb jut kutatásra

Egy év alatt folyó áron 4 százalékkal növekedtek a tudományos kutatásra, fejlesztésre fordított kiadások, ám az áremelkedéseket és a bérbruttósítás költségeit figyelembe véve a tavalyi 32,8 milliárd forintos ráfordítás reálértékben kevesebb az egy évvel korábbinál — ez állapítható meg a KSH most közzétett felméréséből.

A statisztikai adatok szerint az ország 1323 kutatófejlesztő munkahelyén 72 512-en dolgoznak, közülük mintegy 21 400-an foglalkoznak ténylegesen a tudományos munkával. Száz kutatóra átlagosan 73 segítő munkatárs, személyzet jut.

A kutatásokra költött összeg a nemzeti jövedelem belföldön felhasznált hányadának 1988-ban 2,94 százalékát tette ki, ennek mintegy háromnegyede volt vállalati pénz. A költségvetésből mindössze 5,4 milliárd forint jutott kutatási célokra.

A mosoly országa

Love story, Bécs—Peking

„A zenés színháznak három műfaja van: opera, operett — és Lehár.” — tartotta egy bécsi kritikus. Ilyen értelemben tehát nem operettet játszottak először a Dóm téren, hanem Lehárt. Az osztrák kolléga megállapítását szívesen profanizálják így: ez a szerző, ez a muzika besorolható, önálló kategória. Pedig sokkal pontosabb a mondat. Azt is jelzi, hogy Lehár nem annyira más, mint inkább művészete egyenlő távolságban fekszik az opera és az operett között. Hiszen mi is különbözteti meg e két műfajt? Hogy az operettben próza is van? Ezzel nem sokra megyünk, van Mozart színpadi műveiben is, s ezeket még senkinek nem jutott eszébe operettnek sorolni. A romantikus, szerelmes történet se lehet ismérő, hiszen általában az operák sztorija is ilyen. Igen ám, de minden jólnevelt operettben a bonyodalmak a második felvonásban csúcsosodnak, s a harmadikra minden helyreáll. A legtöbb opera — kivéve legfőképp a vígoperákat — tragikus „szomorú” véget ér, ami egy operettben elképzelhetetlen. S itt a fő különbség: míg az operát általában az élettragikus voltával való nyílt szembesülés jellemzi, az operettet ennek elfedése, mellőzése. Egy operának hősei vannak, egy operettnek szereplői, maximum színhősei.

Ha ebből a szemszögből nézzük, Lehár cseppet sem jólnevelt operettkomponista, s ennek legfényesebb bizonyítéka épp A mosoly országa. A legfeltűnőbb eretnenség persze, hogy elmarad a hepiend. Erre az arcátlanságra a műfaj legmelegebb reformátorai, sőt, egyéb műveiben maga Lehár sem vállalkozott. Aki végignézi A mosoly országát, annak meghatározó élménye nem Szu-csong és Liza nagy szerelme, hanem az az emberi tartás, mellettség, ahogy ezt a kudarcot a herceg elviseli. A „katarzist” nem a végős egymásra találás végtelen öröme, hanem épp az illő, dicső szakítás adja. Igen fontos az is, hogy Lehár törekszik ar-

Nagy László felvételei

„Vágytam egy nő után...” Feri (Póka Balázs), Szu-csong (Ilosfalvy Róbert) és Liza (Pitti Katalin)

ra, amelyre az operett soha, hogy a dramaturgiailag fontos pontokat zenében ragadja meg: ilyen Szu-csong sejtelmese megjelenése, Liza való szerelmük „kipattanása” vagy szakításuk, s ilyen végül a finálé „elégiaja”.

A közönség persze nem emiatt szereti A mosoly országát, s nem holmi dramaturgiai megfontolások miatt arat ezzel is nagy sikert. A publikum a szép jelmezeknek, díszleteknek, s hangoknak tapsol elsősorban. A dalműveket leghíresebb slágerükkel határozza meg. A mosoly országa számára nem a finom tragikus végkifejlet, hanem a „Vágyom egy nő után”, a Teakettős stb.

A (színpadra) alkotó társak szerencsés kézzel nyúltak a darabhoz. Böhöm György szövegátigazítása szellemes, időnként okosan időszerű. Varga Mátys díszlete kellően tagolja az igen széles színpadnyílást, a bonyolult tetsző építmény természetesen, egyszerűen funkcionál. Jánoskúti Márta jelmezei is szépek, elegánsak, csak a huszárok piros öltözeke diszsonáns kissé a vörös diszletfalak előtt. Ruszt József rendezése látványos, a történelem világosak. Jobbára érzékeny, s rutinos művészekkel dolgozhatott, ezért aztán a figurák is saját arcot kaptak még a rövid próbaidő alatt is. Azt hiszem, a siker egyik

fő tényezője Imre Zoltán fantáziadús koreográfiája. Egészen más a karaktere a bécsi szalon, mint a kínai udvar táncainak.

Lehár muzsikájának értékei s nehézségei különösen indokolják, hogy a főszerepeket operatársulat alakítsák. Ilosfalvy Róbert pályája legnagyobb sikereit drámai szerepekben aratta. Ezúttal is a nagy érzelmek közvetítésében kaptuk tőle a legszebb pillanatokat, de izlésesen, elegánsan oldotta meg a lírai részeket is. Hangján itt-ott ugyan érződik az idő múlása, ám a varázslatos szín, a könnyed, fényes magasság, s a formálás szenvedélyes eleganciája a régi. Játékában visszafogott lovagiasság, az érzelmek Kínában kötelező pállástolása dominál, így aztán külön súlyt, erőt kap néhány leplezetlen megnyilvánulása, érzelmi kitörése.

Pitti Katalin pompás primadonna. Hódító megjelenés, kacér báj, csillogó hang teszi azzá. S amiben több is mint primadonna: a fájdalmas búcsú. Érzékeny színészi alakítását időnként még némi humorral teszi testközelibbé, a szokásosnál kevésbé eszményítetté. Zempléni Mária is aranyos Mária, ám az önfeláldozás távolabb áll egyéniségétől, mint egy hagyományos szubrett lendülete, vidámsága. Póka Balázs viszont meglehetősen sablonos, nem annyira Hadfaludy huszárörnagv. inkább csak Feri... Éneklése egyébként megbízható. Ellenpólsa a két „nehézlány”, a Pa-dó-dó Lang Györgyi és Falusy Mariann oly természetes életkedvvel alakították epizód-szerepüket, hogy mindig tiszta mosolyokat fakasztottak.

A komikus szerepkör szinte kötelezően előírja a túlzó effektusokat, az erős karikírozást; Király Levente például ezekkel az eszközökkel élt. A két lánynak ilyesmire nincs szükségük, a komikum valóban a lányokból, akármondani, lényükből fakad. Gyimesi Kálmán Csang bácsiját kell még említeni, kinek a szöveg átdolgozója igazán szájába illő szóvirágokat juttatott, s ő ki is használja ezt a komikus lehetőséget.

Lehár szerzőtársainál fejlettebb színérzékkel és kifogyhatatlan dallaminvencióval rendelkezett. Többek között ezért is hasonlítják időnként Puccinihez, aki egyébként ezen a színpadon váltani fogja. (Némely kutatók szerint Turandot Szu-csong titkos nagynénje volt.) A zenekar Cser Miklós vezényletével a partitúra szépségeit gazdagon tárta föl, az éneklésen kívül jelentős statisztafeladatokat is ellátó énekkar is szépen dalolt (karigazgató Gyüdi Sándor). A mosoly országa sikeres előadás. Valószínűleg nemcsak a közönség, de az igazgatóság is tapsolhat a telt házak, s a nagy bevétel láttán, ami nem kivétel ilyen produkció esetében, hanem a normális állapot. Márók Tamás

Pa-dó-tróá (Falusy Mariann, Király Levente és Lang Györgyi)

A legjobb kajaexportőrök...

A szalámit rúdszám viszik, a sajtot tízkilószám

Szegeden a jugoszláviai vásárlók a legjobb exportőrök — ehhez nem fér kétség. Itt van például a minap, szombat délelőtt, amikor is jó húsz-harminc autóbussznyi vajdasági szállta meg az üzleteket — demizsonok, marmonkannák tömegével. Fölvásároltak jó kocsierekre való literes étolajat, s egyenként töltegeték át a kannákba. Mindez megfelelő méretű tumultussal járt — olajban pácolt szerb és magyar szitkoszavak töltötték be a forró levegőt...

A jelenség persze korántsem újkeletű — tavaly augusztus óta, a vámrendelkezések liberalizálásával a jugoszláviai vásárlók tömege hónapról hónapra növekszik — mondta Faragó Lajos, az éliker igazgatóhelyettese. — Ami azt eredményezte, hogy az idei első fél év élelmiszerkiskereskedelmi forgalomnövekedése az átlagot jóval meghaladja. (Ez persze a lengyelek általi vásárlásoknak is betudható, ami csak jóval kisebb mértékben.) A vállalat, az ország szempontjából tehát mindenképpen üdvös a vajdaságiak jelenléte; gond inkább abból adódik, hogy a jugoszláviai forgalom eloszlása korántsem egyenletes — a belvárosi és az 5-ös főút menti üzletekre szorítkozik csupán. Ezek a boltok tehát állandóan tömve vannak jugókkal, a szegediek be sem férnek — a külterület üzletei pedig üresen ásitóznak.

Hogy mi a legjobb export az, amikor a vevő idején külföldről, kemény valutáért megveszi a kívánt árut, s hazaviszi. Ehhez nem kell külkereskedelmi hálózat és apparátus, az üzletkötés, alkudozás fölösleges, úgyszintén nem kell a terméket nagy költséggel kiszállítani... Mindezt elvégzi maga a külföldi vevő.

Az éliker ez ügyben lépéseket kíván tenni, újabb szerb nyelvű, városérkép-ellátott rölapokot terjeszt, mely fölhívja a határon túli vásárlók figyelmét a kevéssé ismert boltokra, a lakótelepi ABC-üzletekre is — hátha ekképpen csökken a zsúfoltság. A rölapokon külön föltüntetik az éjjel is nyitva tartó üzletek — a 10. és a 39. számú áruházak — hollétét is.

Megkérdeztük egyébként — megoldható lenne-e az a megoldás, amit például az osztrákok is bevezettek a magyar vásárlóáradat kiönlésekor? Már tudniillik azt, hogy a boltok lerakotokat hoztak létre a határhoz közel — így aki csak bevásárolni ment át, be sem kellett mennie Bécsbe, nem folkozta ott a zsúfit, s mégis megvette, amit akart. Nem lehetne-e ilyesmit megcsinálni a rószkei határon is?

Faragó Lajos azt mondta, gondoltak már hasonlóra, de jelenleg higiéniai gondok akadályozzák az élelmiszerkiskereskedelem határ menti kitelepülését.

És hogy mi mindent viszik a vajdaságiak? Tulajdonképpen mindent visznek — a tejtermékektől a füstölt árukig, a gyulaitól a téliszalámiig, az étolajtól a tokehusokig, a vegyi árukról nem is beszélve. Jól megy tehát a belvárosi üzleteknek — hiszen rúdszámra viszik a csemegeszalámit, tízkilószámra a nagy karika sajtokat, hektószámra az étolajot. Mondják is a szegedi vásárlók — ez meg is látszik az árukinálaton. A boltoknak ilyen mértékű forgalom mellett aligha fűződik sok érdekük hozzá, hogy mindig legyen a polconok friss kenyér, a paradicsom ne legyen lottyadt, a paprika fonnyadt... Mindenesetre biztató, amit az éliker illetékese mondott: „megvannak az eszközeink a netáni ilyen gyakorlat visszazsorzására” — mindamellett, hogy ellátják a legjobb exportőröknek számító vajdaságiakat, s minél nagyobb mértékben részesedni akarnak az általuk „termelt” haszonból.

Hiszen nem tudni, meddig tart a jugoszláv bevásárlási láz — persze, nem holnapig —, s ha egyszer abbamarad, ki tudja, mikor éled újjá? Ami haszon léfölezhető — az le is fölezendő.

F. Cs.

Augusztusi Tiszatáj

Az irodalom mozdult el ettől a szerkesztésmódtól. Ezt még a Mindennapi irodalmunk rádióműsor szombat

meglehetősen magas például az átlagéletkora. Nincsenek fiatal szerzők, de még középkorúak se nagyon. A lap egészét átható szemlélettel vannak gondjaim. Hiányzik a frissesség, a dinamizmus, nem látok kontrasztokat. Majd mindenki ugyanazon a hangon beszél. Ez a hang pátoszi, kicsit még mindig fájdalmas, önnön elképzeltetésétől meghatódott. Személy szerint hiányolom az iróniát, a groteszket, a játékoságot, a kockázatást!, s úgy vélem, eme olvasói vagy kritikus igény nem áll ellentétben azzal a szomorú ténnyel, hogy a Tiszatáj által behatárolt szellemi és földrajzi régióban túl sok öröme mostanság nincs okunk.

A versrovatban mellesleg három igazán jó verset találtam. Baka

István: Esős tavaszát, Ágh István. Az ős és Kiss Anna: A kód című verseit. Ez utóbbit tartom a folyóirat legjobb irásának.

Marósi Gyula elbeszélésének (Balaton anzir) egyetlen komoly, bár jelentős hibája van. Igazából nem elbeszélés. Megmarad egy jó publicisztika egy memoár és egy esszé egyvelegének. A cselekmény különben egyetlen mondatot jár körbe, mely így hangzik: „Dögöljetek meg!”

Sziládi János története egy katolikus kisfaluban, Tésben játszódik. Ha a patkányok elmennek, ott valami rossz készül. Népies hangvétel, megformáltság, kevés eredetiséggel.

Biró Zoltán előadása a harmadik útról még a Bibó-konferencián

hangzott el. Izgalmas, jó írás, de újfent elégedetlen maradtam. Ahol már a harmadik út konkrétumairól szeretnék hallani, ott akad el az írás. Kár!

A három tanulmányt Mőser Zoltán (Kányádi Sándorról), Fried István (Márai Sándorról) és Vigh Károly (a felvidéki szellemiségről) jegyzi.

A folyóirat másik nagyon izgalmas írása egy beszélgetés, mely Tabajdi Csaba és egy lapszerkesztő között zajlott. Megtudhatjuk, mi az etnikai reneszánsz.

A kritika rovatban Csoóri Sándor legújabb verseskötetéről Grezsa Ferenc, Csúrka István Vasárnapi menü című könyvéről Márkus Béla írt.

Tetszett még Márók Tamás dolgozata, mely a szegedi opera Oberfrank-korszakát elemezte, igen nagy tényanyag és hozzáértés birtokában. Darvasi László